

niących się od zaprezentowanych przez Autora, ale opierających się na przedstawionym przez niego materiale.

Burgos — miasto położone na drodze pielgrzymek do grobu św. Jakuba — około przełomu tysiącleci stało się centrum niezależnego hrabstwa Kastylii, które w 1035 roku zostało podniesione do rangi królestwa. Wraz z postępami rekonkwisty i przesuwaniem politycznego punktu ciężkości ku południowi miasto traciło swą centralną pozycję. Tamtejsze biskupstwo istniejące od 11. wieku było bezpośrednio podporządkowane Rzymowi. W 13. w. rośnie jego ranga w stosunku do potężnych opactw benedyktyńskich i cysterskich, co miało realne odbicie w zwiększeniu dochodów. Rośnie także rola biskupów w polityce królestwa. Biskup Mauricio (1213-1238), inicjator gotyckiej przebudowy, posłował do Niemiec w sprawie małżeństwa Ferdynanda III z Beatrix von Hohenstaufen, które też zostało zawarte w romańskiej jeszcze katedrze w 1219 roku. Co istotne — zarówno Mauricio jak Rodrigo Ximenez de Rada (późniejszy arcybiskup Toledo, który podjął przebudowę tamtejszej katedry) studiowali w Paryżu na przełomie 12. i 13. w. Następcą Mauricio był Juan (1240-1246), wcześniej kanclerz królewski. Wśród biskupów Burgos w 13. w. stale przewijają się dostojnicy związani z dworem.

W czasie budowy głównego zrębu katedry w latach 1221-1260 Kastylia przeżywa pod panowaniem Ferdynanda III (1217-1252) i Alfonsa X (1252-1284) okres niezwykle dynamicznej ekspansji — jej obszar powiększył się wówczas ponad dwukrotnie.

Budowa katedry była wspierana finansowo przez władców, co znalazło także pewne odbicie w jej programie. Mimo tych rozlicznych powiązań Autor nie interpretuje budowy katedry jednoznacznie w kategoriach „Königskirche” — jako wyrazu ideologii królewskiej, akcentuje raczej wielość motywacji i interesów, których wzajemne powiązania tworzą całą sieć zależności. Ponieważ w okresie gotyku budowanie coraz większych i coraz bardziej wyrafinowanych budowli wymagało nakładów przekraczających możliwości poszczególnych inwestorów, co zmuszało do korzystania z zewnętrznych źródeł finansowania, katedra — jako wspólna fundacja wielu podmiotów — przestaje być wyrazem jednolitego programu. Takie postawienie problemu jest zbliżone do zaproponowanego przez M. Warnke⁴, na którego zresztą Autor się nie powołuje.

Francuski gotyk pojawił się w Kastylii w 13. w. przede wszystkim w centrach miejskich (katedry) i w klasztorach cystersów i premonstratensów, które stanowiły wyspy na tle miejscowej tradycji późnoromańskiej i mudejar. Powszechna recepcja francuskiego modelu katedry w Kastylii nasuwa przypuszczenie, że chodzi tutaj o wynik świadomego zamiaru a nie automatyczne rozprzestrzenianie się nowego stylu, aczkolwiek również wewnętrznej dynamiki rozwoju architektonicznego autor nie nieguje (s. 23). Przeniesienie nowego stylu jest przede wszystkim zasługą wyższego duchowieństwa — biskupów i kapituł. Budowa nowej, okazalszej katedry dokumentuje skonsolidowaną władzę biskupa w diecezji z jednej strony, a z drugiej — jest demonstracją jego przewagi wobec biskupstw sąsiednich, rywalizujących między sobą, m. in. podejmowaniem rozmaitych przedsięwzięć modernizacyjnych. Biskupi i kapituły byli najsilniejszymi sojusznikami królów w ich walce z rosnącymi aspiracjami arystokracji, z czego wynika stałe poparcie budowy przez monarchów. Fakt ten nie determinuje jednak jednoznacznie formy architektonicznej. W swoich rezydencjach królowie preferowali formy arabskie. Nie bez znaczenia był wreszcie gospodarczy rozkwit miasta oraz przebiegająca przez nie droga pielgrzymek. Architektura gotycka w Hiszpanii na skutek „frontowej” sytuacji tego kraju nabierała znaczeń, których nie miała we Francji — wobec sąsiedztwa kultury islamskiej stawała się chrześcijańską *par excellence* — architekturą reconquisty (s. 23). O ile zgodzić

⁴ M. Warnke: *Bau und Uberbau. Soziologie der mittelalterlichen Architektur nach den Schriftquellen*, Frankfurt a.M. 1984, s. 58-60.